

Bezdomność kobiet jest zjawiskiem prawie nierozpoznanym w Polsce. Również w studiach z krajów Europy i Ameryki Północnej zwraca się uwagę na niedostatek wiedzy w tej dziedzinie. Tymczasem można stwierdzić, że jest to obszar podlegający wielu odmiennym uwarunkowaniom kulturowym z racji na płeć. Brak "domu", a także rodziny, oznacza znacznie więcej niż brak schronienia, a kobiety i mężczyźni w sytuacji bezdomności postrzegają się inaczej. Kulturowe i operacyjne definicje bezdomności konstruowane są w taki sposób, że także w statystykach i obiegowym postrzeganiu osób bezdomnych dominuje obraz mężczyzny. Nieliczne dane wskazują jednak na bardziej „prywatny i ukryty” charakter bezdomności kobiet oraz na odmiennych ich do mężczyzn.

Celem projektu jest rozpoznanie zjawiska bezdomności kobiet w Polsce, w szczególności w jego wymiarze kulturowym, kontaktów z instytucjami pomocowymi i dynamiki indywidualnych doświadczeń. Biorąc pod uwagę dotychczasowe badania nad tym zjawiskiem w Europie, postawić można hipotezę, że wymiar płci kulturowej jest jednym z kluczowych elementów relacji pomiędzy bezdomnymi kobietami a państwem i otoczeniem społecznym. Niewidoczność kobiet w sytuacjach bezdomności jest spowodowana między innymi tym, że kobiety częściej niż mężczyźni nie wykorzystują pomocy znajomych i rodziny, by uniknąć fizycznej bezdomności. Z tego powodu także angażują się lub pozostają w związkach, w których niekiedy doświadczają przemocy. Ponadto kobiety czują się bardziej zagrożone w przestrzeni publicznej, wiele schronisk i noclegowni uważają za niebezpieczne. W statystykach i potocznym rozumieniu bezdomności nie uwzględnia się także na przykład orodków dla kobiet doświadczających przemocy domowej czy domów samotnej matki. Z kolei rola matki i dodatkowa ochrona oraz pomoc, jaka z racji rodzicielstwa przysługuje osobom, które uchroni wiele kobiet przed najbardziej skrajnymi formami wykluczenia. Na potoczną ocenę zjawiska bezdomności kobiet ma jednak także wpływ postrzeganie kobiet, którym odebrano opiekę nad dziećmi, odmienna opinia na temat kobiet i mężczyźni w sytuacji uzależnienia, czy przebywania „na ulicy”.

Rozpoznanie oferty instytucji pomocy społecznej i organizacji pozarządowych w dwóch województwach w kontekście istniejących danych o bezdomności w Polsce będzie pierwszym etapem badania. Dzięki danym zbieranym przez prowadzące je organizacje oraz wywiadom z pracownikami uchwycone zostaną relacje tych orodków z innymi instytucjami państwa takimi jak policja, czy opieka zdrowotna w kontekście istniejących uregulowań prawnych oraz z samorządami i społecznościami lokalnymi.

Głównym celem projektu będzie przeprowadzenie panelowych badań jakościowych w dwóch schroniskach dla kobiet. Wywiady z mieszkankami schronisk skoncentrowane będą na rekonstrukcji „cieleśnej” oraz narracyjnej części biograficznej. Wywiady z tymi samymi respondentkami powtórzone zostaną po roku, dzięki czemu możliwe będzie uchwycenie dynamiki sytuacji bezdomności. Ponadto przeprowadzone zostaną zogniskowane wywiady grupowe, które pozwolą uczestniczyć w dyskusji mieszanek orodków między innymi na tematy koncepcji „domu”, roli kobiety i matki, relacji z instytucjami państwowymi i organizacjami oraz postrzegania bezdomnych kobiet w społeczeństwie.

Poznanie kulturowych uwarunkowań konstruowania społecznego problemu bezdomności oraz odmiennych mechanizmów znajdowania się kobiet w stanie bezdomności przyczyni się do lepszego rozumienia procesów wykluczenia społecznego, zwłaszcza w obszarze mieszkaniowym i polityki społecznej. Wyniki projektu zakwestionować mogą dotychczasowy sposób zbierania danych na temat bezdomności w Polsce i przyczyni się do częściowego ujawnienia ukrytego charakteru bezdomności kobiet. Danie głosu kobietom na temat ich potrzeb, kontaktów z instytucjami państwowymi i organizacjami pozarządowymi może pomóc w konstruowaniu lepszych, niedyskryminujących narzędzi polityki społecznej.